

ΠΤΥΧΕΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ (ΜΑΙΟΣ 2011)

Συγγραφέας: ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ

I. Η πολιτιστική κληρονομιά στη γαλλική νομοθεσία

Από τα 2004, η πολιτιστική κληρονομιά στη γαλλική έννομη τάξη είναι εξοπλισμένη με έναν κώδικα[1]. Ο κώδικας κληρονομιάς, τη δημιουργία του οποίου ενεθάρρυνε το Συμβούλιο της Ευρώπης[2], παρουσιάζει διττό ενδιαφέρον, το οποίο ανευρίσκεται εξ ορισμού σε κάθε κώδικα: αφενός στην παρουσίαση σε μοναδικό σύνολο των διατάξεων που μέχρι τότε ήταν διάσπαρτες (τα αρχεία, οι βιβλιοθήκες, η αρχαιολογία, τα μουσεία, ή ακόμη τα ιστορικά μνημεία) και αφετέρου στη διευκόλυνση της πρόσβασης σε αυτές τις διατάξεις[3].

Ο όρος «κληρονομιά» (patrimonium, στα λατινικά) είναι ετυμολογικά προσδιορισμένος ως το σύνολο των αγαθών που κληρονομούνται από τον πατέρα. Επομένως, παραπέμπει στην ιδέα μίας περιουσίας κληροδοτημένης από τις προηγούμενες γενιές η οποία πρέπει να μεταβιβαστεί άθικτη στις μελλοντικές γενιές. Επισημαίνεται ότι η σύγχρονη έννοια της κληρονομιάς είναι, στο δημόσιο δίκαιο, στους αντίποδες της σύλληψής της στο ρωμαϊκό δίκαιο και στο κληρονομικό αστικό δίκαιο. Είναι, κατά κάποιο τρόπο, συμμετρικά αντίστροφη. Πράγματι, χρησιμοποιεί κανείς έκτοτε τον όρο «κληρονομιά» για να αναδείξει ένα πράγμα το οποίο θεωρεί πέρα από τους κανόνες της ιδιοκτησίας, ως ένα συλλογικό αγαθό. Ο κληρονομικός χαρακτηρισμός ενός αγαθού οδηγεί επομένως στη θέση ενός πλαισίου όσον αφορά την εξάσκηση του δικαιώματος της ιδιοκτησίας, προκειμένου να προστατευθεί το αγαθό έναντι των προσβολών που πλήττουν τη διατήρησή του, ακόμη και αν αυτές θα προέρχονταν από το νόμιμο ιδιοκτήτη του[4].

II. Ο βανδαλισμός

Οι συμμετέχοντες στη Γαλλική Επανάσταση βρίσκονται αντιμέτωποι με ένα δίλημμα: είτε να ενδώσουν στον εικονοκλαστικό πειρασμό καταργώντας όλα τα σύμβολα του Παλαιού Καθεστώτος έτσι ώστε να εδραιωθούν οι θεσμοί ενός νέου κόσμου είτε να διασφαλίσουν την προστασία των αριστουργημάτων της τέχνης ενόψει της αγωγής των ανθρώπων.

Η Επανάσταση επιχειρεί τη μεταβίβαση προς το Έθνος, των αγαθών του τομέα του Στέμματος και της Εκκλησίας. Αυτή η μεταβίβαση συνοδεύεται από τη δημιουργία ενός εθνικού Μουσείου στο Λούβρο, του οποίου ο καλλιτεχνικός, παιδαγωγικός και δημοκρατικός στόχος συνίσταται στο να τεθούν στη διάθεση του κοινού έργα διατηρημένα στη μυστικότητα των βασιλικών αιθουσών.

Η ιδέα της πολιτιστικής κληρονομιάς ξεκινάει κατά την περίοδο της Επαναστάσεως, τη στιγμή κατά την οποία ορισμένα κτίσματα καταστρέφονταν ή απειλούνταν ως προς την υπόστασή τους. Πρόκειται για αντίδραση προς τις πράξεις του βανδαλισμού, διαφυλάσσοντας τη μνήμη του παρελθόντος.

Είναι αξιοσημείωτο ότι ο βανδαλισμός έχει τη δική του ιστορία στο γαλλικό δίκαιο, ήδη ως τεχνικός όρος. Συγκεκριμένα, αποτελεί μία λέξη η οποία επινοήθηκε στα 1793 από τον Αβά Γρηγόριο, επίσκοπο της Blois, για να στιγματίσει αυτούς που καταστρέφουν απερίσκεπτα τα έργα και τα μνημεία της Γαλλίας^[5].

Η εξέλιξη που οδηγεί, στην αρχή του δέκατου αιώνα, στην ενεργοποίηση μίας πολιτικής για την κληρονομιά ευνοήθηκε σημαντικά από την έλευση ενός νέου πολιτιστικού περίγυρου, πολύ πιο ευνοϊκού. Χάρη στο κρατούν λογοτεχνικό ρεύμα της εποχής, που είναι ο ρομαντισμός, παρακολουθεί κανείς τότε μία πρώτη αποκατάσταση του Μεσαίωνα, ενώ οι συγγραφείς αυτής της σχολής δεν διστάζουν πια να καταστήσουν ορισμένα μνημεία ως το πλαίσιο, και μερικές φορές ακόμη και ως το κύριο θέμα, των μυθιστορημάτων τους. Αυτή είναι η περίπτωση, κυρίως, του Βίκτωρος Ουγκώ στο κλασικό του έργου «Η Παναγία των Παρισίων». Ήλλωστε, ο ίδιος σφραγίζει την έλευση μίας αυθεντικής πολιτικής για την υπεράσπιση της κληρονομιάς

σε ένα φημισμένο άρθρο, του έτους 1832, στο περιοδικό «Επιθεώρηση των Δύο Κόσμων», με τον τίτλο «Πόλεμος σε όσους κατεδαφίζουν». Σε αυτό το κείμενο αναφέρεται ότι υπάρχουν δύο πράγματα σε ένα κτίριο, η χρήση του και το κάλλος του. Η χρήση του ανήκει στον ιδιοκτήτη, το κάλλος σε ολόκληρο τον κόσμο. Επομένως, υπερβαίνει ο ιδιοκτήτης το δικαίωμά του με το να καταστρέφει το κτίριο. Η φιλοσοφία της προστασίας της κληρονομιάς, και ιδιαίτερα της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, σαφώς απορρέει από αυτό το κείμενο. Αυτή θα επιτρέψει να δοθεί στην πολιτική της κληρονομιάς ένα δημοκρατικό θεμέλιο το οποίο είχαν συγκεχυμένα διαβλέψει οι επαναστάτες[6].

Όσον αφορά την τέχνη του ρομαντικού κινήματος, αυτό το κίνημα που γεννήθηκε στη Γαλλία είναι αξιοσημείωτο ότι κατά την εποχή του στενοί δεσμοί ενώνουν τους συγγραφείς και τους ποιητές με τους καλλιτέχνες που εμπνέονται από το ίδιο ιδεώδες. Οι καλές τέχνες, όπως η ζωγραφική και η μουσική, προάγονται μέσα από το ρομαντισμό[7].

Ο βανδαλισμός συγκαταλέγεται μεταξύ των παραβάσεων του κεφαλαίου 9 του πολιτιστικού ν. 3028/2002 στην ελληνική έννομη τάξη, ως συμπεριφορά που εμπίπτει στην υπόσταση του εγκλήματος της φθοράς μνημείων. Στον εικοστό αιώνα, ο ανεξήγητος βανδαλισμός, όπως ο τεμαχισμός με μαχαιριές της «Νυχτερινής περιπόλου», όπως έμελλε να ονομαστεί ο πιο διάσημος ζωγραφικός πίνακας του Ρέμπραντ, φιλοτεχνημένος στα 1642 και μετέπειτα διατηρημένος στο μουσείο «Rijkmuseum» του Άμστερνταμ, ή ο τεμαχισμός των βραχιόνων και της κεφαλής της Παρθένου η οποία εμφανίζεται στο έργο «Pietà» του Μιχαήλ Άγγελου, συνυπάρχει με τον εμπορικό βανδαλισμό.

Μία μεγάλη επιχείρηση εμπορικού βανδαλισμού έλαβε χώρα στις αρχές της δεκαετίας του 1990 στη Γαλλία. Σε αυτήν την υπόθεση, γνωστή ως των «ιαπωνικών κάστρων», μία ιαπωνική εταιρεία, η Nirron Sangyo Kabushiki Kaisha, η οποία αντιμετώπιζε το ενδεχόμενο να συστήσει ένα δίκτυο ξενοδοχείων, απέκτησε μία δεκάδα από κάστρα, μεταξύ των οποίων και το μέτριας εμφάνισης κάστρο της Louveciennes, παλαιά κατοικία της Madame du Barry, στο διαμέρισμα της Γαλλίας Yvelines.

Το σχέδιο όμως δεν κατέληξε και τα κάστρα κατά κυριολεξία λεηλατήθηκαν.

Αφημένα στην εγκατάλειψη από την εταιρεία, οκτώ ιστορικά κατάλοιπα αποτέλεσαν αντικείμενο αρπαγής από τον ιδιοκτήτη τους ο οποίος δεν δίστασε να τα αδειάσει πλήρως ως προς τον εσωτερικό τους διάκοσμο.

Έτσι, το κάστρο Sully στο Rosny-sur-Seine, στο διαμέρισμα Yvelines, χαρακτηρισμένο μνημείο του 16ου αιώνα, εκκενώθηκε πλήρως από τα έπιπλά του, από τα έργα τέχνης και από τα διακοσμητικά του στοιχεία. Μία ακολουθία από ταπητουργίες από τις Φλάνδρες, η διάσημη Κουρτίνα της Ψυχής, προτάθηκε για πώληση στο Μουσείο του Λούβρου και δεν μπόρεσε να σωθεί παρά με την αγορά της από το Κράτος. Αφού εκκενώθηκε, το κτίριο ερειπώθηκε από μία πυρκαγιά και δεν μπόρεσε να σωθεί, στα 1997, παρά χάρη σε μία απαλλοτρίωση η οποία επέτρεψε να αποτραπεί μία οριστική καταστροφή.

Είναι ενδεικτικό της αγάπης του γαλλικού έθνους για τα μνημειακά κάστρα του ότι ένας από τους μεγαλύτερους ποιητές του, ο Charles Réguy, που γεννήθηκε στην Ορλεάνη στα 1873, στο ποίημά του «Châteaux de Loire» τραγουδά την κοιλάδα του Λίγηρα και τα κάστρα της, πλούσια κατά έναν ολόκληρο θησαυρό τέχνης και ιστορίας[8]. Όμως, ξαφνικά, από ένα σημείο και μετά στο ποίημα αυτό, το τοπίο γίνεται, κατά την τεχνοτροπία των συμβολιστών, ένα *τοπίο ψυχής*. Ένα *κάστρο ανάμνησης*, ένα *μυσταγωγικό κάστρο*, θα έχει την τιμητική του. Πρόκειται για το *ιδεώδες μνημείο* το οποίο σχεδιάζεται για πάντα σε αυτή την ευγενή γη από τότε που έκανε το πέρασμά της η Ιωάννα της Λωρραίνης, η αγαπητή αγία μεταξύ όλων στην καρδιά του ποιητή.

Η προαναφερθείσα υπόθεση των «ιαπωνικών κάστρων» οδήγησε στην υιοθέτηση από την Εθνοσυνέλευση στις 3 Απριλίου 2001, μίας προτάσεως νόμου η οποία είχε ως αντικείμενο τη μεταρρύθμιση του νόμου του 1913 σχετικά με τα ιστορικά μνημεία[9]. Κατ' αρχάς, οι βουλευτές έκριναν αναγκαίο να μετατοπίσουν το σύνορο ανάμεσα στο καθεστώς των κινητών και των ακινήτων εφαρμόζοντας έκτοτε, σε περίπτωση χαρακτηρισμού, στα ακίνητα από προορισμό το καθεστώς των ακινήτων εκ φύσεως και όχι πια αυτό των κινητών. Αυτή η εξέλιξη θα παρουσίαζε το πλεονέκτημα της προστασίας, με μία μόνο πράξη, του κτιρίου κατά κυριολεξία, αλλά επίσης και των αντικειμένων που προσαρτώνται σε αυτό κατά τη βούληση του ιδιοκτήτη. Κατά δεύτερο λόγο, η πρόταση νόμου αντιμετωπίζει το ενδεχόμενο να επεκτείνει το πεδίο εφαρμογής της προστασίας των ακινήτων σε ορισμένα κινητά, με τη δημιουργία

«μεικτών συνόλων» κινητών / ακινήτων, πράγμα το οποίο θα επέτρεπε να απαιτηθεί η διατήρηση *in situ* αντικειμένων των οποίων η δημόσια δύναμη θεωρεί ότι αποτελούν το αναγκαίο συμπλήρωμα του ακινήτου εκ φύσεως.

Η περίπτωση του εμπορικού βανδαλισμού, ως κακεκτύπου της αγοράς στο καπιταλιστικό σύστημα, θα μπορούσε να συσχετιστεί με μία άλλη δυσλειτουργία της αγοράς. Πρόκειται για ένα φαινόμενο που συνήθως αναφέρεται ως «διανοητική κιβδηλεία μνημείων», η οποία διαπράττεται από ειδικούς του χώρου του εμπορίου αρχαιοτήτων και των μουσείων. Αυτή η κιβδηλεία, η οποία παραμένει στο περιθώριο του ποινικού δικαίου διεθνώς, συνίσταται στη χρήση τεχνικών όρων εξεζητημένων, όπως ιδίως είναι ο συχνά χρησιμοποιούμενος όρος «ειδώλιο», προκειμένου να δοθεί μία εικόνα υψηλότερη ή τουλάχιστον αόριστη σχετικά με τη φυσιογνωμία ενός μνημείου, έτσι ώστε να επαυξηθεί τεχνηέντως η αρχαιολογική ή καλλιτεχνική σημασία του, και επομένως και η εμπορική του αξία^[10].

Αυτό το φαινόμενο της διανοητικής κιβδηλείας είναι σκόπιμο να συνδεθεί με την τεχνητά κατασκευασμένη αντίληψη για τα έργα τέχνης, ιδιαίτερα στις Η.Π.Α.. Πρόκειται για τη δοξασία ότι ένα έργο αποτελεί *απάντηση* σε κάτι που στην πραγματικότητα κατέχει μόνο ο δημιουργός του ή η υλική του πηγή. Μεθοδεύεται δηλαδή ένας ριζικός υποβιβασμός της πράξης που συνίσταται στην απονομή σημασίας σε πράξη *αναπαράστασης*, με αποτέλεσμα τα μουσεία να μην αφήνουν ανοικτό για τον επισκέπτη το ζήτημα της ερμηνείας των εκθεμάτων. Ωστόσο, είναι σημαντικό το έλλειμμα της υποκίνησης των επισκεπτών στην ερμηνεία.

III. Η ακίνητη πολιτιστική κληρονομιά

Η ακίνητη κληρονομιά αποτελείται από τα διατηρητέα μνημεία, τα προστατευόμενα διαστήματα και τα αρχαιολογικά αγαθά. Οι τόποι συνιστούν επίσης το αντικείμενο προστασίας από τον Κώδικα περιβάλλοντος, στον οποίο παραπέμπει ο Κώδικας κληρονομιάς.

Τα διατηρητέα, ακριβέστερα τα ονομαζόμενα στη γαλλική νομοθεσία «ιστορικά κτίρια», προστατεύονται από πολύ παλιά, από τότε που δημιουργήθηκε η θέση του γενικού επιθεωρητή των ιστορικών μνημείων στα 1830, βοηθούμενου από τα 1837 και μετά από την Επιτροπή ιστορικών μνημείων.

Υπάρχουν διάφορες κατηγορίες προστατευόμενων ακινήτων, τα χαρακτηρισμένα ακίνητα, τα ακίνητα που είναι εγγεγραμμένα υπό την ιδιότητα των ιστορικών μνημείων και τα ακίνητα που βρίσκονται σε μία περίμετρο προστασίας, δηλαδή που εφάπτονται σε ένα χαρακτηρισμένο ακίνητο ή βρίσκονται στο πεδίο ορατότητας ενός ακινήτου χαρακτηρισμένου ή εγγεγραμμένου. Συλληφθείσα αρχικά ως ένα στάδιο πρότερο του χαρακτηρισμού, η εγγραφή καθορίστηκε ως μία αυτόνομη διαδικασία προστασίας των μνημείων που παρουσιάζουν λιγότερο ενδιαφέρον από τα χαρακτηρισμένα μνημεία, πράγμα που εξηγεί την ιεραρχία που υπάρχει ανάμεσα στις δύο προστασίες. Ένα μνημείο μπορεί να εγγραφεί στον τίτλο των ιστορικών μνημείων από τη στιγμή που «παρουσιάζει ένα ενδιαφέρον ιστορίας ή τέχνης επαρκές για να καταστήσει επιθυμητή την προφύλαξή του».

Η αστικοποίηση έχει οδηγήσει στη συνειδητοποίηση της αναγκαιότητας να προστατεύονται αστικά σύνολα, ιστορικές συνοικίες και όχι μόνο πολυκατοικίες μεμονωμένες. Η ανακαίνιση των πόλεων οδήγησε στη Γαλλία στην πλήρη καταστροφή συνοικιών. Για την ανάσχεση αυτού του φαινομένου, ο νόμος της 4ης Αυγούστου 1962, γνωστός ως νόμος Μαλρώ, δημιούργησε τους διαφυλασσόμενους τομείς. Μάλιστα, ο νόμος της 7ης Ιανουαρίου 1983, σχετικός με την κατανομή αρμοδιοτήτων ανάμεσα στις κοινότητες, στους νομούς, στις περιοχές και στο Κράτος, βρίσκεται στην απαρχή της δημιουργίας ενός νέου εργαλείου προστασίας, το οποίο ονομάζεται «ζώνη προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, αστικής και της υπαίθρου». Από τη θέσπιση του νόμου 93-24 της 8ης Ιανουαρίου 1993 και μετά, εξαπλώθηκε στα «τοπία» το σχετικό πεδίο εφαρμογής

Εξαιτίας της βαρύτητας της διαδικασίας δημιουργίας διαφυλασσόμενων τομέων, η έγκριση ενός σχεδίου διαφύλαξης μπορούσε να εκτείνεται μεταξύ 10 και 20 ετών. Για αυτό, το νομοθετικό διάταγμα 2005-864 της 28ης Ιουλίου 2005 απλουστεύει τη δημιουργία των τομέων. Η απόφαση λαμβάνεται από το Κράτος το οποίο δεν μπορεί να υπερβεί την ενδεχόμενη διαφωνία της εμπλεκόμενης κοινότητας.

Τέλος, είναι αξιοσημείωτο ότι ο πρώτος νόμος αφιερωμένος στην αρχαιολογία δεν χρονολογείται παρά στα 1941 και ρυθμίζει τις αρχαιολογικές ανασκαφές, δηλαδή η προστασία των εγκειμένων καθυστέρησε για περισσότερο από μισό αιώνα έναντι της προστασίας των επικειμένων. Σήμερα, οι αρχαιολογικές διατάξεις είναι κωδικοποιημένες στον Κώδικα κληρονομιάς, ο οποίος διακρίνει την προληπτική αρχαιολογία (για την προστασία από δημόσια ή ιδιωτικά έργα διευθέτησης), τις «προγραμματισμένες» («συστηματικές» κατά την ορολογία του ελληνικού πολιτιστικού Ν. 3028/2002) ανασκαφές και τις τυχαίες ανακαλύψεις. Ρυθμίζει, τέλος, το ζήτημα του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των αρχαιολογικών καταλοίπων.

IV. Οι συμβάσεις Σύμπραξης Δημόσιου & Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ)

Οι ΣΔΙΤ αποτελούν μέθοδο κατασκευής υποδομών και παροχής δημόσιων υπηρεσιών και η εφαρμογή τους στην ευρωπαϊκή αγορά αποτελεί ένα έντονο και συνεχώς αυξανόμενο οικονομικό φαινόμενο. Ως χώρα προέλευσης αυτών των συμβάσεων θεωρείται η Μεγάλη Βρετανία, στην οποία στα 1980 ξεκίνησε μία νέα διερεύνηση και εφαρμογή τύπων για την εκτέλεση μεγάλων τεχνικών έργων σε τομείς στους οποίους το Δημόσιο δεν μπορούσε να αναλάβει το κόστος εκτέλεσης. Στα τέλη της δεκαετίας εκείνης η βρετανική κυβέρνηση παραχώρησε την κατασκευή δύο μεγάλων γεφυρών σε ιδιωτικές εταιρείες και στα 1991 άρχισε η κατασκευή του πρώτου αυτοκινητόδρομου από ιδιώτη με την επιβολή διοδίων, στην πόλη Μπέρμινχαμ.

Στα 1992 ξεκίνησε να εφαρμόζεται το πρόγραμμα «Ιδιωτικές Χρηματοοικονομικές Πρωτοβουλίες – Private Finance Initiative (P.F.I.)», με το οποίο μπορούν να κατασκευαστούν δημόσια έργα και να παρασχεθούν υπηρεσίες πάσης φύσεως.

Όμως, παρόμοιες μορφές συμπράξεων αναπτύχθηκαν πολύ και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Η Ισπανία και η Γαλλία ανέπτυξαν κάποιες μορφές σύμπραξης για την αναβάθμιση του οδικού τους δικτύου με την επιβολή διοδίων και την εκμετάλλευση εσόδων από ιδιωτικές κατασκευαστικές εταιρείες.

Ειδικότερα, η Γαλλία έχει επιδοθεί στους εξής τομείς ως προς τα έργα που κατασκευάζονται με τη μέθοδο των συμπράξεων: παιδεία, υγεία, μεταφορές,

ασφάλεια, κτιριακές εγκαταστάσεις ενώ δεν εμπλέκεται σε άλλους τομείς στους οποίους επιδίδονται άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως το περιβάλλον (π.χ. σε αντίθεση με την Ιταλία), ψυχαγωγία (σε αντίθεση με την Ελλάδα) και άμυνα (π.χ. σε αντίθεση με τη Γερμανία).

Στη γαλλική έννομη τάξη το νομοθετικό διάταγμα 2004-559 της 17ης Ιουνίου 2004 θεσμοθέτησε ένα νέο τύπο σύμβασης, τη σύμβαση Σύμπραξης Δημόσιου – Ιδιωτικού Τομέα[11]. Αυτές οι συμβάσεις χαρακτηρίζονται ως διοικητικές συμβάσεις. Πρόκειται για μία σφαιρική σύμβαση της οποίας το αντικείμενο στοχεύει να επιτρέψει σε ένα δημόσιο πρόσωπο (Κράτος, δημόσιο οργανισμό, οργανισμό τοπικής αυτοδιοίκησης) να εμπιστευθεί στον ιδιωτικό τομέα την κατασκευή, τη σύλληψη, τη χρηματοδότηση, τη συντήρηση, τη διατήρηση και την εκμετάλλευση ενός έργου ή ενός εξοπλισμού αναγκαίου στη δημόσια υπηρεσία. Σε αντιστάθμισμα, η δημόσια πληρωμή κατανέμεται μέσα στο χρόνο, πράγμα που σημαίνει ότι αποφεύγεται η πληρωμή της παραγγελίας σε μία δόση και η ανάληψη της προχρηματοδότησης των εργασιών. Η διάρκεια της σύμβασης καθορίζεται στα 5 έτη κατά ελάχιστο όριο.

Η σύμβαση σύμπραξης διακρίνεται από μία δημόσια προμήθεια καθώς η δημόσια προμήθεια δεν επιτρέπει την ανάθεση μίας σφαιρικής αποστολής σε ένα ιδιωτικό πρόσωπο ούτε επιτρέπει την ιδιωτική προχρηματοδότηση των δημόσιων εξοπλισμών. Η σύμβαση σύμπραξης αντιδιαστέλλεται επίσης από την παραχώρηση δημόσιας υπηρεσίας, η σύμβαση της οποίας καταρτίζεται με βάση το νόμο 93-122, της 29ης Ιανουαρίου 1993, ο οποίος ονομάζεται «νόμος Sapin» και είναι σχετικός με την πρόληψη της διαφθοράς. Ο λόγος της αντιδιαστολής έγκειται στο γεγονός ότι ο «παραχωρησιούχος» αμείβεται ευθέως από τους χρήστες και όχι από τη Διοίκηση. Όμως, στο πλαίσιο της σύμβασης σύμπραξης, η αμοιβή του αντισυμβαλλομένου αποτελεί αντικείμενο πληρωμής από το δημόσιο πρόσωπο, ετεροχρονισμένης κατά τη διάρκεια της σύμβασης.

Η προσφυγή στις συμβάσεις σύμπραξης έπρεπε να μείνει εξαιρετική. Ωστόσο, ο νόμος 2008 - 735 της 28ης Ιουλίου 2008, σχετικός με τις συμβάσεις σύμπραξης, διεύρυνε τη δυνατότητα προσφυγής. Ειδικότερα, στον «επείγοντα χαρακτήρα» καθώς και στην «πολυπλοκότητα του σχεδίου», ο νόμος προσέθεσε μία τρίτη οδό πρόσβασης στις συμπράξεις, ως εξής: «αν ληφθέντος υπόψη είτε των χαρακτηριστικών του σχεδίου είτε των απαιτήσεων της δημόσιας υπηρεσίας με την οποία το δημόσιο

πρόσωπο είναι επιφορτισμένο, είτε των ανεπαρκειών και δυσχερειών που έχουν παρατηρηθεί στην πραγματοποίηση συγκρίσιμων σχεδίων, η προσφυγή σε μία τέτοια σύμβαση παρουσιάζει έναν απολογισμό ανάμεσα στα πλεονεκτήματα και στις αντιξοότητες πιο ευνοϊκό από αυτές άλλων συμβάσεων της δημόσιας παραγγελίας».

Η διαδικασία επιβάλλει να προχωρήσει κανείς σε μία προηγούμενη αποτίμηση για να καταδειχθεί η καταλληλότητα της προσφυγής σε αυτή τη σύμβαση εκθέτοντας «με ακριβή τρόπο τα κίνητρα οικονομικού, χρηματοοικονομικού, νομικού και διοικητικού χαρακτήρα» που οδηγούν στην ενεργοποίηση αυτής της διαδικασίας κατάρτισης. Η αποτίμηση πρέπει να δικαιολογεί την προσφυγή σε αυτόν τον τύπο σύμβασης είτε εξαιτίας του επείγοντος χαρακτήρα ο οποίος συνδέεται με την πραγματοποίηση του σχεδίου είτε λόγω της τεχνικής ή νομικής ή οικονομικής πολυπλοκότητας του σχεδίου. Από αυτά τα δύο κίνητρα, η πολυπλοκότητα του σχεδίου είναι η πιο επιδεκτική εφαρμογής στον τομέα του πολιτισμού. Μετά τη φάση της αποτίμησης, η διαδικασία συγγενεύει με τη διαδικασία της κατάρτισης δημόσιων προμηθειών. Από την κατάρτιση προηγείται μία δημοσιότητα η οποία επιτρέπει την ύπαρξη ανταγωνισμού. Δημοσιεύεται μία ειδοποίηση δημόσιας κλήσης στον ανταγωνισμό, της οποίας οι διατυπώσεις ποικίλλουν με βάση το συμβατικό ποσό. Μετά, το δημόσιο πρόσωπο θα οφείλει να επιλέξει ανάμεσα σε δύο διαδικασίες: τον ανταγωνιστικό διάλογο ο οποίος επιτρέπει να συζητηθούν οι συνθήκες της σύμβασης με τους υποψήφιους ή την κλήση προσφορών στο πλαίσιο της οποίας το δημόσιο πρόσωπο δεν επιτρέπεται να διαπραγματεύεται με τους υποψήφιους. Ο ανταγωνιστικός διάλογος εφαρμόζεται υποχρεωτικά στις πολύπλοκες συμβάσεις. Απεναντίας, αν η σύμβαση σύμπραξης δικαιολογείται από το επείγον, το δημόσιο πρόσωπο μπορεί να επιλέξει να προσφύγει στην κλήση προσφορών.

Και στις δύο περιπτώσεις, η σύμβαση θα ανατεθεί στην επιχείρηση που έχει παρουσιάσει «την πλέον συμφέρουσα (από οικονομική άποψη) προσφορά» η οποία εκτιμάται με κριτήριο το σφαιρικό κόστος της προσφοράς και τους στόχους της απόδοσης. Δεν εφαρμόζεται δηλαδή το κριτήριο της «χαμηλότερης τιμής» για το οποίο, με αφορμή δημόσιο τεχνικό έργο διεπόμενο από το κλασικό δίκαιο των δημοσίων έργων το γαλλικό Συμβούλιο της Επικρατείας έχει κρίνει ότι η αναθέτουσα αρχή δεν υπέχει υποχρέωση να γνωστοποιεί μέσα από το περιεχόμενο των τευχών δημοπράτησης τις μεθόδους που εφαρμόζει για την αξιολόγηση των υποβληθεισών προσφορών, χωρίς η συμπεριφορά της αυτή να συνιστά παραβίαση των κανόνων

δημοσιότητας και ανταγωνισμού[12]. Με την κρίση αυτή αφήνεται ένα ευρύ περιθώριο εκτίμησης στις αναθέτουσες αρχές, οι οποίες έχουν την ελευθερία να επιλέξουν τη μέθοδο αξιολόγησης που θα εφαρμόσουν στη φάση της τελικής συγκριτικής αποτίμησης των υποβληθεισών προσφορών, εφόσον βέβαια οι κύριοι παράγοντες για την αξιολόγηση των προσφορών, δηλαδή το κριτήριο ανάθεσης και τα επιμέρους κριτήρια που το προσδιορίζουν (όπως στην επίδικη υπόθεση η τεχνική αξία της προσφοράς με βαρύτητα 60% και η τιμή των παροχών με βαρύτητα 40%) έχουν εκ των προτέρων δημοσιοποιηθεί στους υποψηφίους με επάρκεια και σαφήνεια. Με τη θέση αυτή συντάσσεται και η νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων, στην οποία υπογραμμίζεται ότι η συγκριτική αξιολόγηση των προσφορών σύμφωνα με νόμιμα κριτήρια αποτελεί (δικαστικά) ανέλεγκτη ουσιαστική κρίση της αναθέτουσας αρχής[13].

Επισημαίνεται ότι ο προαναφερθείς νέος νόμος στη γαλλική έννομη τάξη ελάφρυνε τη διαδικασία για τις μικρές συμβάσεις ΣΔΙΤ, δημιουργώντας μία διαδικασία διαπραγμάτευσης αντί του ανταγωνιστικού διαλόγου ενώ στο ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο για τις ΣΔΙΤ προβλεπόταν από την αρχή η διαπραγματευτική διαδικασία και ο ανταγωνιστικός διάλογος, αν και «προκρίνονταν» κατ' αρχήν η ανοικτή διαδικασία και η κλειστή διαδικασία, η οποία μάλιστα είναι η μοναδική η οποία έχει χρησιμοποιηθεί στην πράξη.

Εξάλλου, στον τομέα του πολιτισμού, η προσφυγή της γαλλικής Διοίκησης στις συμβάσεις σύμπραξης παραμένει περιορισμένη. Η βρετανική εμπειρία καταδεικνύει ότι αφορούν την πραγματοποίηση βαρέων πολιτιστικών εξοπλισμών όπως οι αίθουσες θεαμάτων, τα θέατρα ή οι βιβλιοθήκες. Στη Γαλλία, η προσφυγή στη σύμβαση σύμπραξης στα 2009 ήταν στο στάδιο σχεδίου, για την ανοικοδόμηση του θεάτρου του Archipel στο Perpignan και του Μουσείου των πολιτισμών της Ευρώπης και της Μεσογείου στη Μασσαλία. Συμβάσεις στην πληροφορική διαχείρισης είναι επίσης επιδεκτικές εφαρμογής στον πολιτισμό, ιδίως για την υλοποίηση μίας καινούριας διαχείρισης του κοινού στα μουσεία ή στους χώρους του πολιτισμού. Στον τομέα της πληροφορικής, μία σύμβαση σύμπραξης είχε υπογραφεί από το δημόσιο οργανισμό «Μουσείο Βερσαλλιών» για το σύστημα πληροφορικής που αυτός έχει για τα εισιτήρια.

Είναι αξιοσημείωτο ότι η νομοθεσία για αυτό το μοντέρνο μηχανισμό

παραγωγής έργων δεν πρόλαβε το φιλόδοξο σχέδιο των «μεγάλων έργων» για τον πολιτισμό[14]. Αυτό το σχέδιο του Προέδρου της Δημοκρατίας Μιτεράν ανακοινώθηκε κατά το Σεπτέμβριο 1981 και περιλάμβανε νέα κτίρια για την Εθνική Βιβλιοθήκη, την Όπερα της Βασίλης, καθώς και τη Μεγάλη Αψίδα της περιοχής «La Défense» και το σχέδιο του Μεγάλου Λούβρου. Εξάλλου, το Λούβρο έμελλε να συνδεθεί με μία άλλη έννοια σύμπραξης, τη σύμπραξη Λούβρου - Ατλάντας η οποία στηρίζεται σε μία σειρά 8 προσωρινών εκθέσεων. Συγκεκριμένα, το παρισινό μουσείο δάνεισε 185 έργα από τις 14 Οκτωβρίου 2006 για 11 μήνες αντί 13.000.000 ευρώ, που χορηγήθηκαν από Αμερικανούς Μαικήνες[15].

V. Κριτικές παρατηρήσεις

Το γαλλικό δίκαιο έχει πρόσφατα αποκτήσει έναν κώδικα για την πολιτιστική κληρονομιά, κάτι συγκρίσιμο με το βασικό νόμο για τα πολιτιστικά αγαθά στην Ελλάδα, το ν. 3028/2002 όπως τροποποιημένος ισχύει. Σε κάθε περίπτωση, υπάρχουν στοιχεία και στις δύο έννομες τάξεις τα οποία είναι συζητήσιμα ως προς το βαθμό της λογικής τους συνοχής, όπως αφενός η ύπαρξη χαρακτηρισμένων και εγγεγραμμένων μνημείων στη Γαλλία και αφετέρου η ύπαρξη δύο διαφορετικών καθεστώτων (ν. 3028/2002 και Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός), τα οποία αντιστοιχούν μάλιστα σε διαφορετικά Υπουργεία, για την προστασία των νεότερων μνημείων και των παραδοσιακών οικισμών στην Ελλάδα. Ο Γάλλος νομοθέτης έχει παραδοσιακά επιδείξει ένα εμφατικό ενδιαφέρον για την αρχιτεκτονική κληρονομιά, δηλαδή για τα νεότερα ακίνητα μνημεία και τους παραδοσιακούς οικισμούς ενώ αντίθετα ο Έλληνας νομοθέτης λόγω του ιδιαίτερου αρχαιολογικού πλούτου της Ελλάδας προσανατολίστηκε κυρίως στην προστασία της αρχαίας πολιτιστικής κληρονομιάς, αν και ο «αρχαιοκεντρισμός» έχει παύσει πλέον, με τον ισχύοντα πολιτιστικό νόμο, να είναι σε ισχύ, όπως καταδεικνύει και το ζήτημα των διατηρητέων κτιρίων της Οδού Αρεοπαγίτου σε σχέση με το νέο Μουσείο της Ακρόπολης.

Είναι ενδιαφέρον ότι παρατηρούνται πολλές παράλληλες πρακτικές στη

νομοτεχνική και στην ουσιαστική προσέγγιση της πολιτιστικής και της τεχνικής νομοθεσίας στη γαλλική και στην ελληνική έννομη τάξη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η θέσπιση στα 2008 του πρώτου εξειδικευμένου νόμου για διοικητικά και ποινικά μέτρα κατά της αρχαιοκαπηλίας στην Ελλάδα, του Ν. 3658/2008, ενώ παράλληλα εισήχθησαν αυστηρότερες ποινικές διατάξεις και στη Γαλλία. Άλλο παράδειγμα, που απηχεί μία γενικότερη τάση στο ευρωπαϊκό συγκριτικό δίκαιο, είναι η θέσπιση νομοθετικού πλαισίου για τον καινοτόμο θεσμό των ΣΔΙΤ, το οποίο και στις δύο χώρες φαίνεται να πάσχει είτε στο περιεχόμενο είτε στην εφαρμογή του, η οποία επικρίνεται για επιφυλακτικότητα. Σε κάθε περίπτωση, τα προβλήματα της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και της αποδοτικής παραγωγής σύγχρονων δημοσίων τεχνικών έργων είναι κοινά και στα δύο εξεταζόμενα κράτη και η συγκριτική ερμηνευτική μέθοδος μπορεί να αποβαίνει αμοιβαία χρήσιμη.

[1] Διάταγμα υπ. 2004-178 της 20ης Φεβρουαρίου 2004 σχετικό με το νομοθετικό μέρος του Κώδικα κληρονομιάς, Εφ. τ. Κ., 24 Φεβρουαρίου 2004.

[2] *J. du Bois de Gaudusson*, Préface, in E. Mirieu de Labarre, *Droit du patrimoine architectural*, Lexis Nexis Litec Paris 2006, σ. XIII.

[3] *S. Monnier, E. Forey avec la participation de G. Kulig*, *Droit de la culture*, Gualino Iextenso éditions 2009, σ. 123 επ..

[4] *E. Mirieu de Labarre*, *Droit du patrimoine architectural*, Lexis Nexis Litec Paris 2006, σ. 2.

[5] *F. Scaparro*, La transgression du point de vue socio-psychologique in *Colloque du Conseil de l'Europe sur la protection des monuments et de leur patrimoine artistique contre les délits et les dommages volontaires*, Anvers Belgique, 3-6 novembre, σ. 69.

[6] *E. Mirieu de Labarre*, *Droit du patrimoine architectural*, Lexis Nexis Litec Paris 2006, σ. 7.

[7] *A. Lagarde, L. Michard*, XIXe Siècle. Les grands auteurs français du programme Anthologie et histoire littéraire, Bordas, Paris 1985, σσ. 10-11.

[8] *A. Lagarde, L. Michard* (avec la collaboration de R. Audibert, H. Lemaitre, Th. Van der Elst), XXe Siècle. Les grands auteurs français Anthologie et histoire littéraire, Bordas, Paris 1988, σ. 342.

[9] *L. Vermeille*, La protection pénale du patrimoine culturel, Diplôme d'Etudes Approfondies 2004-2005 «Droit pénal et sciences sociales» de l'Université Panthéon - Assas (Paris II), σ. 5.

[10] *A. Maniatis*, Actualité du droit pénal hellénique. Les mesures de protection des biens culturels, RSC Janvier / Mars 2010, σσ. 303-306, ιδίως σ. 304.

[11] *S. Monnier*, *E. Forey* avec la participation de *G. Kulig*, Droit de la culture, Gualino lextenso éditions 2009, σσ. 110-111.

[12] Σ.Ε., 31.03.2010, υπ' αριθμ. 334279, Collectivité territoriale de Corse ΔηΣΚΕ & αγορά 2/2010, σ. 106.

[13] *E. Αλαγιαλόγλου*, Παρατηρήσεις, ΔηΣΚΕ & αγορά 2/2010 σσ. 108-109, ιδίως υποσ. 17 με ενδεικτική παραπομπή σε Σ.Ε. 2573/2009 και 1075/2008 (ασφαλ.).

[14] *A. Παππάς* (επιμ.), Λούβρο Παρίσι, Μουσεία του Κόσμου Βιβλιοθήκη Τέχνης Η Καθημερινή 2006 (μτφ. από την ιταλική έκδοση Louvre), σσ. 29-30.

[15] *S. Monnier*, *E. Forey* avec la participation de *G. Kulig*, Droit de la culture, Gualino lextenso éditions 2009, σ. 156.